

Dövlət idarəetmə orqanları əməkdaşlarının sənəd-informasiya təminatı sahəsində Prezident Kitabxanasının iş təcrübəsi

Mayıl Əhmədov,

*Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin
Prezident Kitabxanasının direktoru*

Hörmətli həmkarlar!

Biz Bu konfransda ali dövlət idarəetmə orqanlarının, ilk növbədə icra strukturlarının keyfiyyət və operativliyə daha yüksək tələblər verilməsi şəraitində kitabxana-bibliografika və informasiya təminatının ümdə məsələlərini müzakirə etmək fikrindəyik. Burada xüsusi diqqət cəmiyyətin informasiyalaşdırılması, informasiya texnologiyalarının kitabxana sahəsinə tətbiqi şəraitində kitabxanamızın təcrübəsinin öyrənilməsinə və kitabxana proseslərinin kompleks avtomatlaşdırılması sistemlərinin yaradılması məsələlərinə yönəldiləcəkdir.

Belə bir konfransın Azərbaycan Respublikasının Prezident Kitabxanasında keçirilməsi onun respublikamızın kitabxana quruculuğundakı rolunu və əhəmiyyətini, ölkə rəhbərliyinin kitabxana işinə, cəmiyyətin sənəd-informasiya təminatının yaxşılaşdırılmasına, sənəd-informasiya ehtiyatlarının yaradılmasına və həmin ehtiyatlara azad, sərbəst müəssərliyin təmin edilməsinə olan qayğını göstərir.

Bu gün Prezident Kitabxanası sənəd fondları və bibliografik ehtiyatlar yaradılması, kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılması, müasir kitabxana-informasiya texnologiyalarının tətbiqi sahəsində əhəmiyyətli vəzifələr yerinə yetirir. Bu Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının, mərkəzi və yerli icra orqanlarının, ictimai və humanitar elmlər sahəsində çalışan tədqiqatçılara keyfiyyətli kitabxana-bibliografika və informasiya xidmətinin təşkil edilməsinə imkan yaradır.

Azərbaycan dövlətçiliyinə, milli ideologiyaya və azərbaycançılığa dair ədəbiyyatın təbliği mərkəzi kimi kitabxana həm də Ümummilli lider Heydər Əliyevin zəngin irsinin və onun haqqında ədəbiyyatın toplanması, saxlanması və təbliği üzrə vacib funksiyaları yerinə yetirir. Kitabxananın yubileyi ərəfəsində onun əsərlərinin Azərbaycan Respublikası Prezidenti İcra Aparatının rəhbəri, akademik Ramiz Mehdiyevin rəhbərliyi ilə "Azərənşr" tərəfindən nəşr edilmiş 20 cildəndən ibarət "Müstəqilliyimiz əbədidir" çoxcildliyinin elektron versiyası hazırlanmış və tələbatçıların istifadəsinə təqdim edilmişdir. Bu cildlərdə Heydər Əliyevin 1993-cü ilin iyun ayından 1999-cu ilin avqust ayına qədər olan dövrə aid fəaliyyəti əks olunmuşdur.

Prezident Kitabxanası təşkil edilərkən onun müasir tələblərə cavab verən mədəniyyət və informasiya mərkəzi kimi fəaliyyət göstərməsi məqsədilə xeyli müzakirələr aparılmış, digər ölkələrin analoji strukturları-prezident kitabxanaları ilə əlaqə yaradılmışdır. Mütəxəssislərimiz Rusiya Prezidenti Administrasiyasının və Dövlət Dumasının kitabxanalarına ezam olunmuş, onların iş təcrübələri öyrənilmişdir. Eyni zamanda, xüsusi mütəxəssis qrupu tərəfindən müasir dövrdə MDB ölkələrinin kitabxanalarında tətbiq olunan kitabxana-bibliografika proseslərinin kompleks avtomatlaşdırılması sistemlərinin imkanları təhlil edilmişdir. Nəticədə kitabxanamız üçün "İRBİS-64 - Kitabxanaların Avtomatlaşdırılma Sistemi"nin tətbiqi daha məqbul hesab edilmişdir. "İRBİS-64"-ün ən çox istifadə edilən əməliyyat sistemləri əsasında qurulması kitabxana-bibliografika proseslərinin bütün mərhələlərini əhatə etməsi, iş prosesində davamlılığı, korporativ şəbəkələrlə əlaqəli işləmək imkanı, beynəlxalq standartları və təsnifat sistemlərini, Web texnologiyalarını dəstəkləməsi və s. müsbət xüsusiyyətləri əsas götürülmüşdür. Bu sistem Prezident Kitabxanasında **fundamental elektron kitabxana** yaradılmasına və oxuculara **məsafədən xidmət texnologiyasını** tətbiq etməyə imkan vermişdir.

Kitabxanaların Avtomatlaşdırılması Sisteminin tətbiqindən keçən az bir müddət ərzində kitab fondunun böyük bir hissəsini əks etdirən bibliografik informasiyanın Elektron Kataloqa daxil edilməsi tamamilə başa çatmışdır.

Hal-hazırda Elektron Kartotekanın Verilənlər Bazası ən vacib məqalələri və dövrü nəşrlərdən götürülmüş digər materialları əks etdirən 100 mindən artıq bibliografik yazını əhatə edir. Tammətənli Verilənlər Bazasında isə əsasən siyasi, iqtisadi, hüquqi mövzulu elmi və publisistik məqalələri əks etdirən 50 mindən artıq mətn faylı toplanmışdır. Bu Verilənlər Bazasına həm də qanunların və digər rəsmi sənədlərin mətnləri daxildir.

Kitabxanada ən yeni texniki vasitələrlə təchiz edilmiş 14 oxucu yeri olan elektron resurslar zalı yaradılmışdır. Bu zalın tərkibində CD, DVD və digər informasiya daşıyıcıları toplanmış Elektron Media fondu təşkil edilmişdir. Hərtərəfli informasiya-bibliografika xidməti ilə yanaşı zalın istifadəçilərinə həm də texniki xidmətlər (kserokopiya, skanlama, laminasiya və s.) göstərilir.

Qeyd edildiyi kimi, 2003-cü ildən başlayaraq Kitabxanaların Avtomatlaşdırılma Sistemi vasitəsilə kitabxanaya daxil olan bütün ədəbiyyata dair bibliografik informasiya elektron kataloqa daxil edilir. Bu isə oxuculara lokal şəbəkə vasitəsi ilə həm kitabxananın özündə, həm də kitabxanaya gəlmədən Web səhifəmiz vasitəsilə onun fondu ilə tanış olmaq imkanı yaradır. Virtual oxucu onlayn rejimində onu maraqlandıran axtarış əlamətlərinin hər hansı biri-məsələn müəllif, sərlövə, nəşrin ili və tipi, mövzusu üzrə axtarış aparmaq imkanına

malikdir. Qeydiyyatdan keçmiş oxucular öz oxucu kartoçkalarını açır, seçdikləri kitabları sifariş verir, borclarını yoxlaya bilərlər. Bundan başqa, kitabxananın tammətli dövrü nəşrlər bazalarına qoşulması da nəzərdə tutulur. Bu bazalardan istifadə etməklə oxucular müxtəlif dillərdə olan istənilən mövzuda qəzet və jurnal məqalələrinin tam mətnlərini əldə edə biləcəklər.

Avtomatlaşdırma sisteminin vasitəsilə əməkdaşlarımız tərəfindən elmi-tədqiqat, analitik və ictimai-siyasi fəaliyyətlə məşğul olan oxucu qruplarına yardım məqsədi ilə 13 adda daim yenilənən tammətli elektron nəşr, 7 adda elektron bibliografik göstərici yaradılmışdır.

Əməkdaşlar tərəfindən hazırlanmış elektron resurslar içərisində Azərbaycan, rus və ingilis dillərində hazırlanmış "Odlar yurdu Azərbaycan" adlı geniş ölkəşünaslıq elektron nəşrlər toplusunu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Burada respublikamız haqqında zəngin material toplanmışdır. Toplunun ingilis və rus versiyaları konfransın açılış günündə təqdim ediləcəkdir. Bu elektron informasiya resursunun ölkənin inzibati-ərazi bölgüsü, tarix, iqtisadiyyat, mədəniyyət, azərbaycançılıq kimi bölmələri kitabxananın internet sahifəsinin ziyarətçiləri tərəfindən geniş istifadə edilir. Bu toplu üçün ilkin material kimi həm ölkəmizdə, həm də onun hüdudlarından kənarada yaradılmış nüfuzlu mənbələr əsas götürülmüşdür.

İstifadəçilər üçün xüsusi maraq kəsb edən digər bir elektron toplu özündə Ümummilli lider Heydər Əliyevin prezidentliyi dövründə etdiyi çıxışların, məruzələrin, nitqlərin, müsahibələrin tam mətnini əhatə edir. Bu elektron toplu görkəmli dövlət xadiminin zəngin irsinin öyrənilməsi üçün qiymətli mənbədir.

İnformasiya tutumu baxımından zəngin mənbələrdən biri də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2003-cü ilin oktyabr ayından başlayaraq etdiyi bütün nitqlərinin, məruzələrinin, çıxışlarının və müsahibələrinin tammətli elektron nəşridir. "İlham Əliyev və Azərbaycan neft diplomatiyası", "Əsrin müqaviləsi-10 il" adlanan tammətli elektron nəşrlərdə isə Ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan və Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilən Azərbaycanın yeni neft strategiyasına, indiyədək imzalanmış neft müqavilələrinə, Azərbaycan neftinin dünya bazarlarına nəqli ilə bağlı keçirilən rəsmi görüşlərə, təntənəli mərasimlərə, ixrac boru kəmərlərinə, neft və qaz sərəgilərinə, Dövlət Neft Fonduna dair zəngin materiallar toplanmışdır.

"Xoşməramlı səfir" adlanan tammətli elektron nəşrdə Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban xanım Əliyevanın genişmiqyaslı fəaliyyətinə dair materiallar toplanmış və mütəmadi olaraq yeniləşdirilir.

Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində işğal olunmuş 20 faiz ərazilərimizdə bütün maddi-mədəniyyət nümunələri, o cümlədən 927 kitabxana, 4,6 milyon nüsxə kitab fondu erməni vandalları tərəfindən məhv edilmişdir. Məlumdur ki, Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin aradan qaldırılmasında problemin hüquqi aspektlərinin müəyyənləşdirilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu məqsədlə yaradılmış "Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi", "Azərbaycanlıların soyqırımı və deportasiyası", "XX əsrin faciəsi – Xocalı soyqırımı" adlı tammətli elektron nəşrlərdə azərbaycanlılara qarşı ağılsız qəddarlıq və soyqırımı faktları, erməni təcavüzünün sosial-iqtisadi fəsadları ilə yanaşı, BMT-nin, ATƏT-in, Avropa Şurasının, Avropa Birliyinin, İKT-nin, GUAM-ın və s. beynəlxalq təşkilatların qəbul etdikləri sənədlər və münaqişənin həllinin hüquqi aspektlərinə dair materiallar öz əksini tapmışdır.

2004-cü ildə respublikamızda "Dövlət qulluğu haqqında" qanun tətbiq olundu. Bu qanunun şamil olduğu 40 mindən çox dövlət qulluqçusunun oxucu marağını nəzərə alaraq, onların fəaliyyət sahəsinə aid qanun, fərman, sərəncam, qərar və digər normativ sənədləri əhatə edən "Dövlət qulluğu" adlı tammətli elektron nəşr tərtib edilmişdir.

Müxtəlif oxucu qruplarının marağını nəzərə alaraq kitabxanada bir neçə aktual mövzu üzrə - "Ekologiya", "Bələdiyyə hakimiyyəti", "Azərbaycan diasporu" adlı tammətli elektron nəşrlər hazırlanmışdır.

Digər mühüm faktoqrafik məlumat toplusu "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin xarici siyasət fəaliyyətinin xronikası" adlanır. Bu elektron nəşr İlham Əliyevin Prezident vəzifəsinə başladığı gündən hazırkı dövrə qədər onun çoxsahəli xarici siyasət fəaliyyətini əks etdirir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, kitabxanamızda bir neçə adda **elektron bibliografik göstəricilər** də tərtib edilir. Belə göstəricilərdən "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanları və sərəncamları" (rüblük), "Azərbaycan Respublikasının qanunları" (rüblük), "Yeni kitablar" (rüblük) "Azərbaycan Respublikasının Prezidenti: gündəlik fəaliyyətin xronikası"(rüblük) adlı nəşrləri xüsusilə qeyd etmək olar. Oxucular üçün əhəmiyyətini nəzərə alaraq "Respublika" qəzeti "Xronika. Ötən günlərin tarixi anları" rubrikası altında bu göstəricinin materiallarını dərc edir.

Məlum olduğu kimi, kitabxanaların və informasiya xidməti qurumlarının fəaliyyətinin əsas nəticəsi onlar tərəfindən informasiya daşıyıcılarının, yəni sənədlərin, informasiya massivlərinin, verilənlər bazalarının yaradılması və informasiya xidmətinin göstərilməsidir.

Bu sahədə bizim fəaliyyətimizin daimi istiqaməti 4 əsas mövzu - "Tarix. Mədəniyyət. Elm", "Hakimiyyət. Müxalifət. Xalq", "Azərbaycan iqtisadiyyatı", "Azərbaycan Respublikasında seçkilər" üzrə informasiya bülletenlərinin hazırlanması və tələbatçılara çatdırılmasıdır. Bu bülletenlərin hazırlanmasından

əvvəl biz xidmət etdiyimiz kontingentin informasiya tələbatını öyrənmişik. Bu zaman tələbatçılarımızın hansı mövzularla maraqlanması aşkara çıxarılmış, onlara təqdim edilən informasiyanın dövriliyinə, dilinə, həcminə, əhatəliyinə olan tələbləri öyrənilmişdir.

Biz daim həmin bülletenlərin təkmilləşdirilməsi sahəsində işləyir, onların mövzularını genişləndir, daxili rubrikaları dəyişdirir və tamamlayır, materialların götürüldüyü dövrü nəşrlərin əhatəsini daha da genişləndiririk.

Fəaliyyətimizin digər əhəmiyyətli istiqamətlərindən biri də Prezidentin İcra Aparatının bir sıra mütəxəssislərinə fərdi və fərqli informasiya xidmətlərinin göstərilməsidir. Bu xidmət “Qloballaşma”, “Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı”, “Geosiyasət”, “Qanunvericilik” və başqa mövzuları əhatə edir.

Bu xidmətin yerinə yetirilməsi çərçivəsində kitabxananın mütəxəssisləri tərəfindən kitabxanaya daxil olan yeni sənəd axını (kitablar və dövrü mətbuat materialları) təhlil edilir və onların içərisindən tələbatçılarımızın sorğularına müvafiq olan materiallar seçilir. Bu mənbələrin biblioqrafik yazıları tələbatçıların elektron ünvanlarına göndərilir. Onlar özləri üçün xüsusi maraq doğuran materialları seçərək onların tam mətnini sifariş verirlər. Biz bu zaman tələbatçılara təkə dövrü nəşrlərdən götürülmüş materialları deyil, bəzi hallarda həm də kitablardan fraqmentlər də təqdim edirik.

Tələbatçılarla əks əlaqə göstərir ki, təqdim edilən informasiya onların tələbatını ödəyir. Təbii ki, onlar bir sıra qeydlərini və arzularını da bildirirlər ki, biz də onları imkan daxilində yerinə yetirməyə çalışırıq.

Yaradığımız informasiya ehtiyatlarının həcminin get-gedə artması göstərdiyimiz informasiya xidmətlərinin təqdim edilməsi prosesini, mürəkkəb sorğuların ödənilməsini, arayışların hazırlanmasını asanlaşdırır. Bununla yanaşı, yaradılan informasiya massivlərinin nizamlanması, onların daxilində naviqasiyanın aparılması, müstəqil axtarış üsullarının yaradılması məsələləri də get-gedə daha böyük aktualıq kəsb edir. Hal-hazırda biz tammətli informasiya ehtiyatlarının sistemləşdirilməsini, həm kitabxananın lokal şəbəkəsində, həm də internetdən istifadə etməklə onların daxilində effektiv axtarışı həyata keçirməyə imkan verən proqram vasitələrinin yaradılması məsələsini nəzərdən keçiririk.

Kitabxananın əməkdaşları həm də Azərbaycanın tarixi, mədəniyyəti və incəsənətinə dair fondumuzda olan və böyük elmi əhəmiyyət kəsb edən fundamental kitabların tam mətnlərinin elektron versiyalarının yaradaraq kitabxananın Web sahifəsində yerləşdirirlər. Kitabxananın aldığı dövrü nəşrlərin sahifələrində dərc edilmiş əhəmiyyətli məqalələrin də elektron versiyaları yaradılır.

Qeyd etmək lazımdır ki, kollektivimiz elektron resursların və kitabların elektron versiyalarının yaradılması zamanı müəlliflik hüququ üzrə qaydalara ciddi riayət edir.

2006-cı ilin iyun ayının 27-də ölkəmizin kitabxana ictimaiyyəti üçün çox əlamətdar bir hadisə baş vermiş, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bizim Kitabxanamıza gəlmişdir. Dövlət başçısı kitabxanada görülən işlərlə, burada saxlanılan nadir ədəbiyyat nümunələri ilə, avtomatlaşdırma sisteminin funksiyaları, onun axtarış imkanları ilə yaxından tanış olmuşdur. O həm də əməkdaşlar tərəfindən yaradılmış tammətli elektron nəşrlərə, biblioqrafik göstəricilərə baxmış, bir sıra tammətli elektron nəşrlərin ingilis və rus dillərində tərcümə variantlarının hazırlanmasını, ölkəmizin tarixini, ictimai-siyasi və mədəni həyatını əks etdirən kitabların elektron versiyalarının yaradılması işinin daha da sürətləndirilməsini tapşırılmışdır. Bütün kitabxana prosesləri ilə maraqlanan dövlət başçısı kitabxana fondunun elektron nəşrlərlə daha da zənginləşdirilməsi, onun maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi ilə bağlı da dəyərli tövsiyələrini vermişdir.

Dövlət başçısı kitabxana sahəsinin inkişafına və İnformasiya cəmiyyətinin inkişafında onların roluna böyük əhəmiyyət verir. 2007-ci il aprelin 20-də Prezident **“Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında”** Sərəncam imzalamışdır. Sərəncamda deyilir: “Müasir Azərbaycan cəmiyyətinin informasiya təminatının həyata keçirilməsində ölkə kitabxanalarının tutduğu mühüm yer mədəniyyətin bu sahəsində informasiya cəmiyyətinin tələblərinə uyğun olaraq, müasir texnologiyaların tətbiqini zəruri edir” Sərəncamda Elmi və mədəni sərvətlərin hərtərəfli istifadəsini genişləndirmək, Azərbaycan kitabxanalarının dünya informasiya məkanına daxil olmasını təmin etmək məqsədilə onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi və müasir informasiya daşıyıcıları ilə təmin edilməsi üzrə bir sıra əhəmiyyətli tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Prezidentin imzaladığı bu sərəncam respublikanın bütün kitabxanaları üçün fəaliyyət proqramıdır. Tabeçiliyindən asılı olmayaraq bütün kitabxanalar öz sahəsinin sənəd-informasiya mərkəzi olmalı və kitabxana işinin informasiya cəmiyyətinin, bilik cəmiyyətinin bərqərar olması üçün yeni keyfiyyət səviyyəsinə yüksəldilməsinə yardım etməlidir. İnformasiya cəmiyyətinə keçid prosesində ən vacib şərtlərdən biri informasiyanın müəssərliyi, başqa sözlə, hər bir vətəndaşa qanuni yolla istənilən informasiyanı istənilən zaman almaq imkanını yaradılmasıdır.

Çıxışımın sonunda mən bütün iştirakçılara uğurlu iş arzulayıram və belə bir inamımı ifadə edirəm ki, bu konfrans Azərbaycanda kitabxana fəaliyyətinin inkişafı üçün əlavə bir stimula olacaq, Prezident Kitabxanasının MDB ölkələrindən olan həmkarları ilə beynəlxalq əlaqələrinin möhkəmlənməsinə yardım edəcəkdir

Diqqətinizə görə sağ olun.

24 yanvar 2008-ci i